

fa d'una manera prou completa i detallada per a conèixer-la no solament des de l'òptica historicojurídica (com a brillant historiador del dret que també és), sinó també des de la perspectiva de la producció i la fabricació material de la moneda, en definitiva l'objecte central del llibre. L'autor centra la temàtica en el marc jurisdiccional al qual pertany la producció de moneda i en el qual s'encabeix com a regalia règia que és, i va desenvolupant els seus diversos i nombrosos aspectes.

Aquesta obra, en definitiva, és de gran interès per a historiadors i per a totes les persones que vulguin conèixer el procés de fabricació de moneda al nostre país en un període llarg i important que va del segle XIII al segle XVIII.

Josep Serrano Daura

Universitat Internacional de Catalunya

*ESTRUCTURA Y DINÁMICAS DE PODER EN EL SEÑORÍO DE TARRAGONA. CREACIÓN Y EVOLUCIÓN DE UN DOMINIO COMPARTIDO (CA. 1118-1462),*⁶ D'EDUARD JUNCOSA BONET

Aquest extraordinari treball del professor Juncosa Bonet està basat en bona part en la seva tesi doctoral, presentada el 2014 a la Universitat Complutense de Madrid. L'autor té un excel·lent currículum acadèmic: és llicenciat en Història (Universitat de Barcelona, 2003) i en Ciències Polítiques i de l'Administració (Universitat Complutense, 2008), i és doctor, com hem dit, sempre amb premi extraordinari.

Juncosa és també autor de diversos articles i estudis editats en diferents i prestigioses publicacions especialitzades, sempre relacionats amb les seves principals línies de recerca, fonamentalment les relacions entre els poders civil i eclesiàstic, les institucions representatives i l'organització municipal, en el marc de la Corona d'Aragó al llarg de l'edat mitjana.

I precisament aquest llibre pot considerar-se la culminació de la primera etapa de la seva activitat de recerca i investigació, que sens dubte donarà altres fruits igualment importants per a la historiografia local i general del conjunt de l'antiga Corona d'Aragó. A això cal afegir el fet que el seu objecte, la Tarragona medieval, és un cas poc conegut i escassament treballat, si exceptuem els estudis d'Emili Morera i la seva *Tarragona cristiana*, de finals del segle XIX, i algun altre estudi puntual. En tot cas, aquesta circumstància dona un caràcter extraordinàriament innovador al llibre.

---

6. Barcelona, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Institució Milà i Fontanals, 2015, 494 p.

L'obra és prologada per un dels seus directors de tesi, el prestigiós Dr. Miguel Ángel Ladero Quesada (la Dra. Mercè Aventín Puig en va ser codirectora), el qual, a més d'expressar nombrosos elogis envers Juncosa, en destaca la implicació personal tant en tot el procés d'elaboració com en la preparació d'aquesta mateixa edició que ara presentem.

Després del pròleg, l'autor inclou la seva introducció a l'obra, amb una relació de sigles i abreviatures, les normes que ha seguit per a la transcripció dels documents que publica, la llista extensa de fonts i bibliografia usades i consultades, un índex de les nombroses il·lustracions i quadres que també es publiquen al llarg del llibre, i una nota d'agraïment. Aquesta primera part de l'edició, doncs, en si mateixa ja denota la cura i el detall esmerçats per Juncosa i ens dona a conèixer ja des d'un primer moment el treball ingent realitzat i la profunditat i amplitud no sols dels coneixements de l'autor (com ens diu el mateix Dr. Ladero), sinó també de l'estudi concret.

El llibre es divideix, després d'aquest primer bloc introductori, en dues extenses parts. La primera es titula «Constitució i estructura jurídicopolítica del cosenyoriu de Tarragona». L'autor hi repassa els antecedents històrics de la conquesta cristiana de la ciutat i el seu territori abans de la definitiva de finals del segle XI per Berenguer Ramon II de Barcelona amb el suport de la Santa Seu, a la qual havia cedit abans la ciutat de Tarragona per a la restauració definitiva de la seva seu metropolitana. Precisament l'1 de juliol de l'any 1091 el papa dicta la butlla *Inter primas Hispaniarum urbes*, per la qual es ratifica la donació comtal anterior, es posen la ciutat i els seus termes amb la seva població sota la protecció pontifícia, i es confirmen les llibertats i els privilegis atorgats pel comte de Barcelona a la nova població cristiana.

Tot seguit Juncosa descriu i analitza el complex procés de repoblació del territori i de restauració de la seu arquebisbal, tan lent i complicat que el 23 de gener de 1118 el comte Ramon Berenguer III lliura al bisbe Oleguer de Barcelona i a l'Església la ciutat tarraconense perquè finalment sigui reconstruïda. Però això no és fàcil i finalment el prelat ho encomana a un cavaller normand, Robert Burdet, que rep el títol de príncep de Tarragona. A canvi, se li cedeix una part del territori i la seva jurisdicció. Ramon Berenguer III i el papa Honori II confirmen aquesta donació.

Establerts aquests pactes, Robert i l'arquebisbe de Tarragona impulsen un nou procés poblacional amb la concessió d'una carta de llibertats per tal de consolidar els colons ja establerts i atreure'n de nous per a la ciutat i el territori (el Camp de Tarragona). El document és del 3 de setembre de 1149, un moment en el qual ja s'ha conquerit Tortosa a l'extrem sud del territori i és a punt de conquerir-se Lleida, amb la qual cosa quedaran pràcticament definits els límits del que serà el Principat de Catalunya.

Juncosa destaca que, de fet, s'atorguen dos documents: el primer, l'atorguen conjuntament el mateix príncep Robert, la seva esposa i els seus fills; l'altre, Robert i l'arquebisbe. I justament aquest fet i les diferències que s'observen en els documents (en especial quan es reserva l'administració de justícia a favor de dos jutges designats amb anterioritat per tots dos cosenyors, segurament per imposició epis-

copal) són a la base d'un conflicte que s'anirà agreujant i que es planteja davant la cúria comtal l'any 1151. La resolució judicial és favorable a l'arquebisbe, i aquest, d'acord amb el papa i altres eclesiàstics, retrotreu la donació feta a Bernat Burdet i la traspasa al comte de Barcelona, Ramon Berenguer IV, a qui des d'aleshores ha de jurar-se fidelitat.

Amb aquest acte, l'arquebisbe i el comte es reparteixen els drets i les rendes, mentre que la justícia ha de ser administrada per dos batlles o veguers designats pel prelat i el príncep (aquest, amb el consell de l'arquebisbe). Els conflictes, lluny de resoldre's, s'agregen: Robert no accepta la nova donació, però finalment accedeix a cedir al comte i a l'arquebisbe dues terceres parts dels seus drets sobre la ciutat i el Camp. A partir d'ara, Tarragona té tres senyors.

Els nous pactes i la mort poc després del normand Robert no solucionen, malgrat tot, la conflictiva relació entre el prelat i la família Burdet. El litigi finalitza amb la mort per assassinat de l'hereu, Guillem de Tarragona, i igualment per venjança de l'arquebisbe Hug de Cervelló. Assumida l'autoria de la mort del prelat per un oncle de Guillem Burdet, el papa ordena el desterrament de la família del difunt príncep Robert, la qual cosa comporta també la pèrdua final dels seus drets a Tarragona.

Des d'aquell moment, la senyoria passa a ser compartida solament pel comte de Barcelona i la seu tarraconense en proindivisió (inclosa l'administració de justícia, que correspondrà als batlles —dos— nomenats per ambdues parts).

Mentrestant, sobretot el príncep Robert (sovint obviant els límits que l'afectaven arran dels darrers pactes amb l'arquebisbe i el comte de Barcelona) s'ha ocupat d'anar poblant el Camp de Tarragona, amb la concessió de cartes i privilegis.

I acabada aquesta primera fase històrica que Juncosa qualifica de «constituent del senyoriu tarragoní», el nostre autor dedica un nou apartat a la població i la seva distribució territorial en el senyoriu que l'ocupa. En aquest moment del treball, tracta dels diferents fogatges que se celebren a Catalunya i, doncs, a Tarragona, des del segle XIV, a partir del 1358.

Es descriuen els problemes que sorgeixen entre els vassalls pobladors del territori, que s'oposen a pagar el que se'ls exigeix, la qual cosa dona com a resultat un altre i també molt seriós conflicte entre l'arquebisbat i el comte de Barcelona. Una situació a la qual no eren aliens altres territoris de la monarquia, i tot plegat a causa del poc rigor en l'elaboració d'aquells fogatges i altres d'immediats posteriors fins al del 1378.

A partir d'aquí, Juncosa ens presenta una institució peculiar a Catalunya i pròpia dels llocs del Camp de Tarragona: la Comuna del Camp. Es tracta d'una institució comunitària supramunicipal que sorgeix al mateix segle XIII i que comprèn pràcticament des del segle XIV gran part del territori de Tarragona, amb poblacions com les de les baronies d'Escornalbou i d'Alforja, ciutats com Valls, la Selva del Camp i Reus, viles com Constantí, Mont-roig, Alcover, Riudoms, el Pla de Santa Maria, etcètera.

I, amb la Comuna, encara es formen les «falades», agrupacions de llogarrets més o menys pròxims a Tarragona.

Feta aquesta síntesi institucional i poblacional, l'autor tracta dels orígens, l'organització i el desenvolupament del govern municipal. Una organització municipal en què Juncosa, citant J. Blanch, estableix un primer règim de govern comunitari o veïnal a Tarragona als voltants del 1231, quan es crea una comissió mixta encarregada de la gestió i l'administració dels molins i els forns de la ciutat, cosa que fa cobrant determinades taxes. El 1288 (de fet, molt tardanament) hom comença a parlar dels jurats o cònsols de la ciutat. Aquest seria, si no abans, el moment de la consolidació municipal de Tarragona. Es descriuen magistrats en un Consell General dels Prohoms, a més d'altres oficials municipals.

Organització veïnal enfront de l'organització senyorial, la que assumeixen el batlle i el veguer, oficials ordinaris locals. Són dues organitzacions entreligades i la primera depèn de la segona: no oblidem que els màxims oficials senyorials esdevenen els presidents nats del municipi, que controlen i supervisen.

Ja en aquest marc comunitari veïnal i senyorial, Juncosa refereix, analitza i descriu de forma detallada i molt acurada els diferents àmbits competencials i de gestió local o municipal: la defensa de la ciutat i els seus privilegis, la defensa i la seguretat públiques, el manteniment de l'ordre públic i el control de la moralitat, l'administració de justícia i la institució del judici de prohoms (institució amb una notable influència en el municipi català medieval, especialment en la jurisdicció criminal), el control de l'activitat econòmica, la gestió de la hisenda municipal, l'ordenació urbana, les infraestructures, la sanitat i la beneficència públiques, l'ensenyament, i les festes i cerimònies religioses i cíviques.

La segona part del treball es titula «Dinàmiques institucionals i expressions del conflicte jurisdiccional» i en un primer apartat l'autor s'ocupa de l'assumpció del senyoriu pels nous titulars, així com dels rituals i les cerimònies que se segueixen. Òbviament, ens referim als dos senyors: el comte rei i l'arquebisbe de Tarragona. I les primeres notícies que n'arriben fins a nosaltres són de la darrereria del segle XIV.

El cas és que Juncosa ens explica els cerimonials seguits per a la recepció i l'entronització de diversos personatges, com ara els reis, les seves consorts i els arquebisbes: Sibila de Fortià, Maria de Sicília, Ènnec de Vallterra, Maria de Luna, Joan I, Martí l'Humà, Pere de Sagarriga, Ferran I, Alfons el Magnànim, Joan II, Dalmau de Mur, Gonçal d'Híjar, Domènec Ram i Pere d'Urrea.

Un altre apartat summament interessant és el relatiu a l'adquisició de la ciutadania de Tarragona, o la condició de ciutadà tarragoní: la seva procedència, la seva acceptació o no, la pèrdua de la condició per desterrament, etcètera. I tot, sens perjudici d'altres col·lectius socialment inferiors, com el dels jueus i els conversos, que també resideixen a la ciutat i el seu territori.

A continuació el treball estudia els processos electorals municipals a partir de la documentació conservada des de la darrereria del segle XIV, quan també s'introdueix el principi de paritat estamental en el regiment de la ciutat: tres per mà, màxim de nou, elegits pel règim de cooptació, amb rodolins de cera, amb els noms dels candidats en

paper o pergami inserits en ells, i extrets per la mà innocent d'un nen menor de deu anys.

Però el sistema fracassa, no assoleix els objectius de paritat que es perseguien i el 1388 el rei concedeix un nou privilegi que atorga a la ciutat la facultat de decidir el propi sistema electoral. I es decideix que els tres còsols han de pertànyer a cada un dels estaments de la ciutat, que el consell —de seixanta membres— ha d'estar integrat per vint prohoms de cada estament, etcètera.

Al segle xv es produeixen enfrontaments entre els diferents grups socials de la ciutat en relació amb l'elecció dels seus magistrats i consellers. Juncosa es refereix als que se susciten el 1437, quan diversos ciutadans denuncien irregularitats en eleccions anteriors. I, malgrat els pactes que s'assoleixen, pocs anys després, el 1443, resorgeixen els problemes i s'arriba finalment a una solució de consens sobre la forma de procedir en l'elecció dels magistrats municipals. En aquest procés té un paper destacar la reina Maria, consort d'Alfons el Magnànim i lloctinent general del regne. De forma resumida, se cedeix la competència per a l'elecció dels prohoms als mateixos còsols, mentre que aquests són elegits per la reina a proposta del Consell. Però el 1476 Joan II introdueix el sistema insaculador de manera definitiva.

Acabada la segona part del treball, Juncosa ens presenta les seves conclusions i, a continuació, un extens apèndix documental amb divuit documents que van del 1427 al 1446. Tot seguit hi ha dos índexs, el toponímic i l'onomàstic, que, juntament amb les làmines i els quadres que s'adjunten, enriqueixen considerablement aquest complet estudi.

El treball acredita, com dèiem més amunt, la solvència del nostre autor en la recerca històrica i institucional. Esperem que en sorgeixin molts d'altres en aquesta línia de recerca o en les altres en què treballi, en general en l'àmbit de l'ordenació senyorial i municipal.

I no podem oblidar la novetat objectiva d'aquest estudi dedicat a la Tarragona medieval, amb una historiografia escassa. Per això aquest llibre no solament estableix les bases de futures investigacions, sinó que forçosament ha de ser considerat i tingut en compte per tots els qui es dediquin a l'estudi històric de Tarragona i el seu Camp.

Josep Serrano Daura

Universitat Internacional de Catalunya